

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

1.1.1 ความหมายของที่อยู่อาศัย

คำว่าที่อยู่อาศัย (Shelter) หรือบ้าน (Home) มีความหมายกว้างตั้งแต่ที่อยู่อาศัยที่มนุษย์สร้างขึ้น ขั้นต่ำไปจนถึงขั้นสูง จากที่อยู่ที่มีมนุษย์ก่อสร้างอย่างง่าย ๆ พอสำหรับพัก กั้นฝน กั้นแดด จนกระทั่งถึงอาคารที่ใช้วัสดุก่อสร้างมากขึ้น การก่อสร้างซับซ้อนขึ้น ที่อยู่อาศัยจึงไม่ถูกจำกัดในเรื่องราวของขนาดและความสะดวกสบาย

สำหรับสถาปนิก “ที่อยู่อาศัย” มีความหมายชัดเจนคือ อาคารสถานที่ประเภทบ้าน ที่บุคคลและครอบครัวใช้เป็นที่พักผ่อนหลับนอน หลังจากการทำมาหากินเลี้ยงชีพแล้ว ที่อยู่อาศัยจึงมิได้หมายถึง สำนักงาน โรงมหรสพ วัดวาอาราม ฯลฯ แต่สำหรับบุคคลทั่วไปแล้ว ที่อยู่อาศัย นอกจากจะหมายถึงตัวอาคารสถานที่ประเภทบ้าน เพื่อป้องกันอันตรายยามหลับ ที่สำคัญกว่าการพักผ่อนหลังเวลางาน ยังมีความหมายที่กว้างกว่าได้ เช่น หมายถึง สถานที่หรือบริเวณที่บุคคลสามารถทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ด้วย

1.1.2 รูปแบบของที่อยู่อาศัย

รูปแบบบ้านมีวิวัฒนาการตั้งแต่เป็นเพิงในรูปแบบบ้านเดี่ยว บ้านเดี่ยวที่มีลักษณะที่เป็นห้องอเนกประสงค์ ไปจนถึงรูปแบบบ้านที่มีลักษณะสลับซับซ้อน มีทั้งที่ได้รับการวางแผนให้เป็นที่อยู่อาศัยที่ดี และที่ไม่ได้วางแผนไว้ สำหรับชนิดที่มีการวางแผนสามารถแจกแจงรูปแบบของที่อยู่อาศัยได้ดังนี้

1) ที่ดินจัดสรร ถือว่าเป็นประเภทที่อยู่อาศัยที่นิยมมากในสมัยก่อน การจัดสรรที่ดินก็ทำแบบง่าย ๆ คือยกถนนเป็นแนวกลางที่นา และแบ่งแปลงที่ดินเป็นแปลง ๆ ข้างถนน

ไม่ต้องเตรียมอะไร แต่ในปัจจุบันที่ดินจัดสรรจะต้องมีระบบสาธารณูปโภคพร้อม เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ การซื้อที่ดินจัดสรรจะถูกกว่าบ้านแบบอื่นๆ เพราะไม่ต้องซื้อบ้านด้วย ซื้อเฉพาะที่ดินแล้วค่อยสร้างบ้านเองเมื่อมีความพร้อม นอกจากนี้สำหรับผู้ที่มียาได้สูง การซื้อที่ดินแล้วมาสร้างบ้านตามความต้องการของตนก็ถือเป็นการแสดงฐานะประการหนึ่งด้วย

2) บ้านสร้างบางส่วน เป็นที่ดินจัดสรรประเภทหนึ่ง ซึ่งการเคหะแห่งชาติรับมาจากต่างประเทศ เพราะเห็นว่าการหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อย ถ้าสร้างบ้านให้เสร็จเรียบร้อย คนจนจะไม่สามารถซื้อได้ ดังนั้นจึงทำเป็นบ้านสร้างบางส่วน การสร้างบ้านลักษณะนี้ในทางการวางแผนถือว่าเป็นความคิดที่ชาญฉลาด ด้วยว่าคนจนจะได้ค่อยๆ ต่อเติมบ้านไม่ต้องมีภาระในการซื้อคราวเดียว แต่ในอีกทางหนึ่งก็ถือว่าเป็นความตลก เพราะดูแล้วเหมือนบ้านสร้างไม่เสร็จเลยมักเรียกบ้านแบบนี้ว่า “บ้านคอกหมู”

3) บ้านเดี่ยว ตามกฎหมายกำหนดไว้ว่าบ้านเดี่ยวจะต้องมีขนาดที่ดินไม่ต่ำกว่า 50 ตารางวา โดยต้องมีหน้ากว้างที่ติดถนนไม่ต่ำกว่า 10 เมตร ลึก 20 เมตร บ้านเดี่ยวถือว่าเป็นบ้านในอุดมคติที่ทุกคนอยากได้เป็นเจ้าของ เนื่องจากแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีฐานะในระดับที่แน่นอนแล้ว ยังเป็นเพราะบ้านเดี่ยวมีบริเวณทำให้รู้สึกโล่งโปร่ง มีความเป็นส่วนตัว และมีความสบายในการอยู่อาศัยมากที่สุด

4) บ้านแฝด ลักษณะทั่วไปคือเป็นบ้าน 2 หลังที่มีฝาบ้านด้านหนึ่งติดกันสร้างกันเป็นคู่ บ้านแฝดจะคล้ายบ้านเดี่ยวแต่จะมีบริเวณโล่งน้อยกว่า ตามกฎหมายกำหนดไว้ว่าต้องมีขนาดที่ดินไม่ต่ำกว่า 35 ตารางวา ดังนั้นบ้านแฝดจึงถูกกว่าบ้านเดี่ยวในบริเวณเดียวกัน บ้านแฝดไม่ค่อยเป็นที่นิยมของคนทั่วไป

5) ทาวน์เฮ้าส์ หรือบ้านแถว เป็นบ้านที่ใช้พื้นที่น้อย กว่า 3 แบบแรก ลักษณะจะมีด้านข้างทั้ง 2 ด้านติดกันเป็นแถวยาว เปิดหน้าต่างได้เพียงด้านหน้าและด้านหลังเท่านั้น ยกเว้นยูนิตที่อยู่หัวมุมจะสามารถเปิดหน้าต่างด้านข้างได้อีกด้านหนึ่ง ส่วนมากแล้วทาวน์เฮ้าส์จะประสบปัญหาในเรื่องของการต่อเติม เนื่องจากขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอกับความต้องการ

6) อาคารพาณิชย์ หรือตึกแถว แม้จะเป็นกิจการเชิงพาณิชย์ แต่ก็ถือว่าเป็นกิจการที่อยู่อาศัยด้วย โดยที่ชั้นล่างเป็นที่ประกอบการค้า และชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์มีตั้งแต่ 2-5 ชั้น ข้อเสียของอาคารพาณิชย์คือส่วนใหญ่จะไม่มีที่จอดรถ

7) โฮมออฟฟิศ หมายถึงอาคารในรูปแบบคล้ายตึกแถวหรือทาวน์เฮ้าส์ แต่มีการดัดแปลงรูปแบบให้ดูดี โดยชั้นล่างจะเป็นเชิงพาณิชย์แบบตึกแถวแต่อยู่ในรูปของบริษัท ส่วนชั้นบนก็เป็นที่พักอาศัยแบบทาวน์เฮ้าส์ มีที่จอดรถสำหรับผู้อยู่อาศัยและผู้มาติดต่อธุระ

8) อาคารชุด ห้องชุด อพาร์ทเมนต์ เป็นที่อยู่อาศัยอีกประเภทหนึ่งถือเป็นที่นิยมในระยะหลัง เป็นอาคารขนาดใหญ่แบ่งพื้นที่สำหรับเป็นห้องพักตามสัดส่วน บางประเภทสามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน บางแห่งเป็นเพียงให้เช่าอยู่อาศัยเท่านั้น อาคารลักษณะนี้จะต้องเตรียมในเรื่องของสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้ที่อาศัยอยู่

1.3 แนวทางการจัดหาที่อยู่อาศัย

การจัดหาที่อยู่อาศัยมีอยู่หลายแนวทางทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่นภาวะเศรษฐกิจ ความจำเป็น ความต้องการ เป็นต้น ซึ่งสามารถแบ่งแนวทางการจัดหาที่อยู่อาศัยได้เป็น

- 1) ปลูกสร้างเอง เป็นแนวทางที่ดีที่สุด เพราะจะได้ที่อยู่อาศัยตามความต้องการอย่างแท้จริง แต่วิธีการนี้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก
- 2) ซื้อจากโครงการจัดสรร เป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องยุ่งยาก เพราะมีรูปแบบให้เลือกมากมาย หลายทำเล หลายราคา
- 3) ซื้อบ้านมือสอง เป็นอีกวิธีในการจัดหาที่อยู่อาศัยที่สะดวก สามารถเข้าอยู่ได้เลยไม่ต้องรอการก่อสร้าง สามารถเลือกทำเลที่ต้องการได้และราคาไม่สูงมากนัก
- 4) เช่า/เช่าอยู่ เป็นการอยู่อาศัยที่ผู้อยู่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยนั้นๆ และมีระยะเวลาเป็นตัวกำหนดอัตราการเช่า

1.2 แนวคิดและทฤษฎีผู้บริโภคด้านที่อยู่อาศัย

1.2.1 ความพึงพอใจและไม่พอใจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

Newman (1977) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงความพอใจของมนุษย์ว่า ความพอใจเป็นผลที่สะท้อนมาจากการประเมินผลของบุคคลและพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ความรู้สึกทั้งสามประการอันได้แก่ การประเมินผล ความพอใจในสภาพแวดล้อมกายภาพ และพฤติกรรมแสดงออกจะเป็นสิ่งที่เกิดตามมา หลังจากการรับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพ และระดับของการรับรู้ในส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งเร้ากายภาพต่าง ๆ ที่นำมาประเมิน อีกส่วนหนึ่งจะเกิดจากอิทธิพลของลักษณะบุคคลผู้ตอบรับสภาพแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งลักษณะบุคคลที่กล่าวนี้จะรวมถึงปัจจัยต่างๆ ของบุคคลทางด้านประชากรศาสตร์ พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนรูปแบบในการดำเนินชีวิต

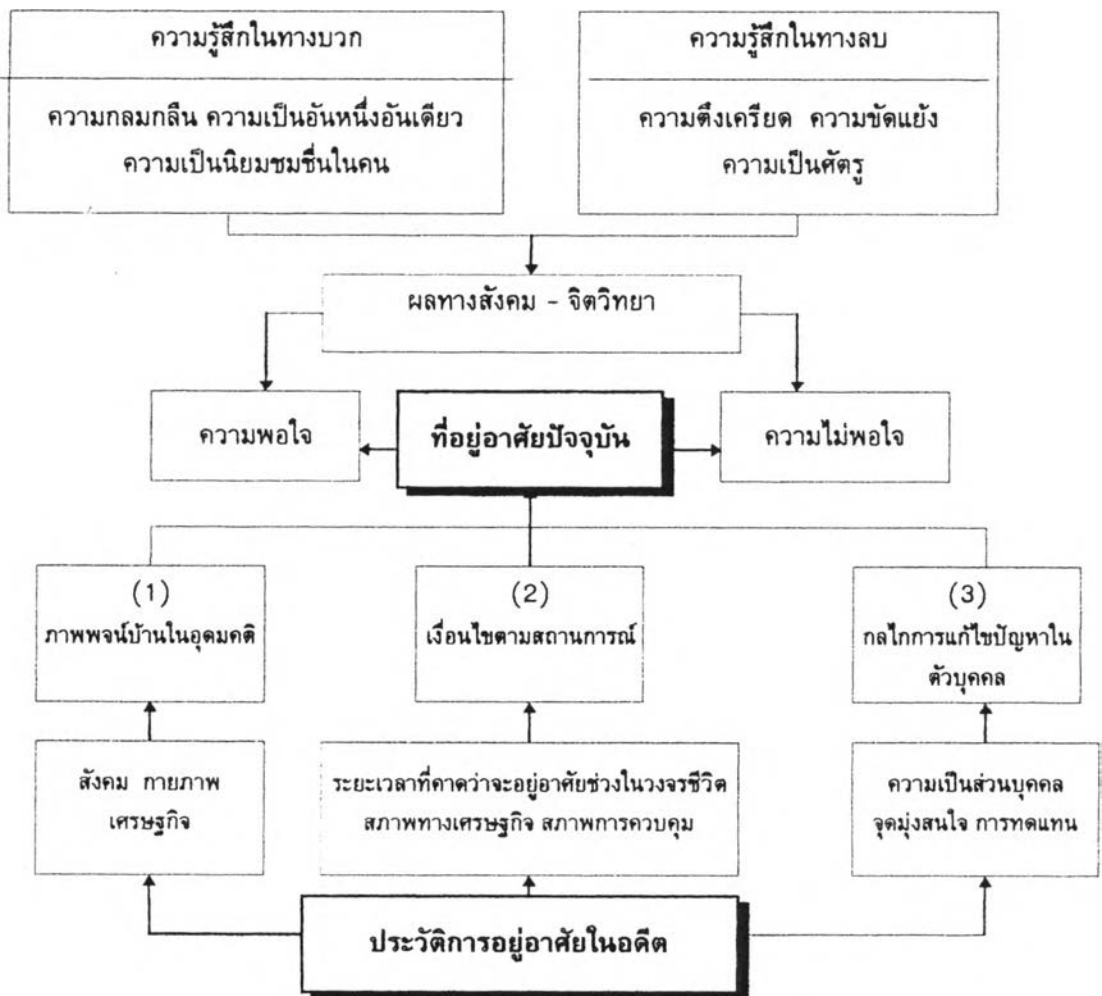
จากการรวบรวมผลงานการค้นคว้าของ Newman พบว่าอายุของผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับความพอใจ และนอกจากนั้นก็ยังแสดงปัจจัยสำหรับการวัดความแตกต่างของลักษณะผู้อยู่อาศัยได้แก่ รายได้ การศึกษา เชื้อชาติ วัฒนธรรม และช่วงเวลาในวงจรชีวิต โดยกล่าวว่าตัวแปรเหล่านี้อาจจะมีผลโดยตรงกับคะแนนความพอใจของที่อยู่อาศัยได้

Becker (1977) ได้ทำการศึกษาในเรื่องของความพอใจด้านที่อยู่อาศัยและชี้ว่ามนุษย์มีเหตุผลหลายอย่างเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การที่บุคคลจะประเมินที่อยู่อาศัยในปัจจุบันจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น ลักษณะครอบครัว ตลอดจนข้อจำกัดอื่นๆ เช่น ราคาของบ้านกับรายได้ของครอบครัวเข้ามาประกอบด้วย ดังนั้นบ้านในอุดมคติจึงเป็นเพียงเป้าหมายเรื่องที่อยู่อาศัย และที่อยู่อาศัยปัจจุบันเป็นเพียงบันไดที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายนั้น ดังนั้นใน

เงื่อนไขตามสภาพการณ์และกลไกการแก้ปัญหาในตัวบุคคลในขณะหนึ่งอาจทำให้ผู้อาศัยเกิดความพอใจต่อที่อยู่อาศัยในขณะนั้นได้ แม้ที่อยู่อาศัยนั้นจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ และเมื่อเงื่อนไขตามสภาพการณ์และปัจจัยอื่นๆ แปรเปลี่ยนไป ก็อาจทำให้ผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจากความพอใจเป็นไม่พอใจตามลำดับในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ Becker ยังอธิบายต่อว่าผู้อยู่อาศัยอาจมีความพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบันได้แม้ว่าที่อยู่อาศัยในปัจจุบันจะไม่ตรงกับเป้าหมายของบ้านในอุดมคติผู้อยู่อาศัยจะประเมินที่อยู่อาศัยภายใต้ปัจจัย 3 ประการ คือ ภาพพจน์บ้านในอุดมคติ เงื่อนไขตามสภาพการณ์ และกลไกการแก้ปัญหาในตัวบุคคล โดยปัจจัยทั้งสามเกิดขึ้นได้โดยการได้รับอิทธิพลจากประวัติการอยู่อาศัยในอดีต ทั้งในส่วนที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น สภาพสังคมเศรษฐกิจของครอบครัว ราคาของที่อยู่อาศัย และส่วนที่เป็นกายภาพเช่น รูปแบบของหน่วยพักอาศัย สถานที่ตั้ง สภาพแวดล้อมชุมชนโดยรอบตามแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพอใจในที่อยู่อาศัยและผลด้านสังคม จิตวิทยา ที่เกิดจากความพอใจและไม่พอใจ

ที่มา : Becker and Other (1977)

ผลที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับความพอใจของผู้อยู่อาศัย ส่วนใหญ่พบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อความพอใจของผู้อยู่อาศัย นอกเหนือจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ได้แก่

- 1) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้อยู่อาศัย
- 2) ราคาของที่อยู่อาศัย
- 3) ปัจจัยเรื่องสภาพแวดล้อมภายในชุมชนและการวางผังชุมชน
- 4) ปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่
  - 4.1 ความหนาแน่นแออัด
  - 4.2 ความเป็นส่วนตัว
  - 4.3 ความปลอดภัย

1.2.2 การเลือกทำเลที่ตั้งอยู่อาศัย

แนวคิดในการเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยนั้นมีปัจจัยในการพิจารณามากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสะดวกในการเข้าถึง สภาพแวดล้อม เป็นต้น นักทฤษฎีหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยและสามารถสรุปโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1) พิจารณาที่ตั้งของที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

D.T. Herbert (Carter :1975) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกบริเวณที่พักอาศัยว่าควรพิจารณาปัจจัยทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมและระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับที่ทำงาน

William H. Claire (1973) ได้อธิบายถึงการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยว่า ที่อยู่อาศัยนั้นควรมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติและมีความสะดวกในการเข้าถึงระหว่างที่อยู่ หน่วยงาน และแหล่งเศรษฐกิจ

2) พิจารณาทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัย โดยคำนึงถึงการเดินทาง

Richard F. Muth (1969) ได้กล่าวถึงความแตกต่างในการเลือกที่ตั้งอยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้สูง และรายได้ต่ำ ประชากรที่มีรายได้สูงจะมีแหล่งที่พักอาศัยอยู่ในเขตชานเมือง เพราะพอใจที่จะอยู่ในบริเวณที่มีความหนาแน่นต่ำ แต่ประชากรที่มีรายได้ต่ำ จะอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมือง เพื่อให้สะดวกในการเดินทางไปทำงานและกิจการอื่นๆ

W.Lean และ Brian Goodall ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย จะพยายามมีที่อยู่ใกล้กับสถานที่ทำงาน เพราะประหยัดค่าเดินทาง ส่วนผู้มีรายได้สูงจะสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้หลายประเภทโดยไม่ต้องสนใจว่าที่อยู่อาศัยกับที่ทำงานจะต้องสัมพันธ์กัน เพราะผู้มีรายได้สูงสามารถเดินทางได้รวดเร็ว

3) วิจารณ์ที่ตั้งที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงระบบการบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

Barrie Neesham (1977) กล่าวว่า การที่มีความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆ จะเป็นเหตุให้เกิดการรวมกลุ่มของบรรดากิจกรรมต่างๆ ขึ้นโดยเฉพาะในด้านที่อยู่อาศัยจะเกิดการรวมกลุ่มของที่อยู่อาศัยด้วย 2 สาเหตุ

- ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) เพราะผู้อยู่อาศัยต้องการเดินทางอย่างสะดวกสบายไปยังที่ทำงาน ร้านค้า สถานศึกษา ซึ่งสถานที่ดังกล่าวเป็นที่รวมกลุ่มกิจกรรม ดังนั้นที่อยู่อาศัยจึงมีแนวโน้มที่จะตั้งรอบๆ กลุ่มสถานที่เหล่านั้น

- การประหยัดภายนอก (External Economy) การรวมกลุ่มของที่อยู่อาศัยดังกล่าว จะช่วยให้เกิดการประหยัดจากการใช้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ร่วมกัน เช่น ถนน สถานศึกษา โรงพยาบาล และบริการสังคมอื่นๆ อีกด้วย

ศุภฤกษ์ มัลลิกะมาลย์ (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูง ในพื้นที่เขตปทุมวัน พระโขนง และบางกะปิ พบว่าพฤติกรรมในการเลือกที่พักอาศัยของประชากรที่มีรายได้สูงมีดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของประชากรรายได้สูงเกิดจากการที่ได้มีแหล่งที่พักอาศัยอยู่ใกล้ศูนย์กลาง เสียเวลาในการเดินทางน้อยที่สุด และมีพื้นที่อาคารพักอาศัยขนาดใหญ่

2) ประชากรรายได้สูงมีเวลาเป็นข้อจำกัดในการเลือกแหล่งที่พักอาศัย ประชากรกลุ่มนี้ต้องการลดเวลาที่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งได้แก่ เวลาในการเดินทาง เพื่อที่จะเพิ่มเวลาให้แก่การทำงานหรือการพักผ่อน ประชากรรายได้สูงจะเลือกที่พักอาศัยอยู่ใกล้ศูนย์กลาง

3) เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์ตามต้องการ ประชากรที่มีรายได้สูงยินดีที่จะอยู่ในที่พักอาศัยที่มีขนาดที่ดินเล็กลง

1.2.3 กระบวนการ การย้ายที่อยู่อาศัย

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2527) ได้กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในเขตที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในเมือง ไว้ดังนี้

1. สาเหตุของการย้ายที่อยู่อาศัย

1.1 ความจำเป็นในการปรับฐานะทางสังคม เช่น แต่งงาน เกิดการตาย การหย่าร้าง การเปลี่ยนงาน หรือการที่มีรายได้ของครอบครัวเปลี่ยนไป

1.2 ความจำเป็น เนื่องจากสภาพแวดล้อมบางอย่างภายในบ้าน เปลี่ยนแปลงไป เช่น ขนาดของครอบครัวใหญ่ขึ้น

1.3 ความจำเป็นจากสาเหตุอื่นๆ เช่น ถูกไล่ออก ถูกไล่ที่ ตลอดจนไม่สามารถจ่ายค่าเช่าได้

1.4 เกิดจากแรงดึงดูดของย่านที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นแถบชานเมือง เป็นตัวดึงดูดให้ต้องย้ายที่อยู่

2. แรงกระตุ้นอันช่วยให้เกิดการย้ายที่อยู่อาศัย

2.1 แรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนา ประกอบด้วย

ก)ขนาดของเคหสถานแรงกระตุ้นอันสำคัญที่ทำให้คนเราต้องย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ คือ ไม่พอใจที่อยู่อาศัยเก่า ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในวัยเริ่มต้นครอบครัวและวัยชรา ในวัยเริ่มต้นสมาชิกครอบครัวจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนวัยชราจำนวนสมาชิกลดน้อยลงจนต้องที่การปรับขนาดของบ้านให้พอดีกับความต้องการ แต่ทั้งหมดนี้ก็ขึ้นอยู่กับสัญชาตญาณของเจ้าของบ้านเป็นใหญ่ว่ามองเนื้อที่ภายในบ้านว่าเพียงพอกับสมาชิกในครอบครัวหรือไม่

ข)ราคาบ้าน ปัญหาราคาทรัพย์สิน คือ ตัวบ้านรวมทั้งที่ดินอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะราคาที่ค่าเช่าบ้านแพงขึ้นเรื่อยๆก็อาจมีการโยกย้ายที่อยู่ใหม่ ในรายที่มีฐานะดีขึ้นก็อาจขยับขยายไปอยู่เคหสถานที่มีราคาสูงขึ้นก็ได้

ค)สภาพตัวบ้านและละแวกที่อยู่อาศัยซึ่งเกี่ยวกับการดูแล ความสะอาด และปราศจากสิ่งรบกวน เป็นองค์ประกอบสำคัญของสภาพแวดล้อมรอบบ้าน ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา ก็คิดที่จะย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ถ้าเป็นไปได้

ง)ความสะดวกในการเข้าถึง ความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน ทำธุรกิจ ตลอดจนรับบริการต่างๆ เป็นมูลเหตุที่สำคัญที่ทำให้คนย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันถ้าหากที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้ใจกลางเมืองเกินไปก็มีความเจริญ เช่น ใกล้ศูนย์การค้า โรงเรียน โรงพยาบาลหรือสถานพักผ่อนออกกำลังกาย และใกล้ที่ทำงาน ก็อาจจะไม่เหมาะอีก เพราะอาจเป็นแหล่งที่มีเสียงรบกวนจากยานพาหนะ หรือกลิ่นเหม็นจากโรงงาน เป็นต้น ดังนั้นความสะดวกในการเข้าถึงจึงเป็นปัญหาสองแง่สองนัยเป็นเรื่องต่างจิตต่างใจหรือพฤติกรรมของแต่ละคนมากกว่า

จ)ลักษณะสภาพแวดล้อมของละแวกที่อยู่โดยทั่วไป หมายถึงองค์ประกอบทางสังคมของย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งเปลี่ยนไปในทางใด เช่น โครงสร้างของประชากรในละแวกเปลี่ยนไปอาจมีการย้ายถิ่นเข้ามามาก พวกที่ย้ายเข้ามามีฐานะที่ต่ำกว่ากว่าพวกที่อยู่เก่าหรือสภาพสาธารณูปโภคในหมู่บ้านกำลังอยู่ในสภาพที่แย่งลง สภาพดังกล่าวทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ก่อนอาจต้องพิจารณาปรับตัว คือ อาจย้ายที่อยู่อาศัยได้

2.2 แรงกระตุ้นอันพึงปรารถนา ประกอบด้วย

ก) ความหวังในเรื่องการกินคืออยู่ที่ แรงกระตุ้นด้านนี้เกิดจากความสะดวกสบายทางวัตถุของสังคมสมัยใหม่ในแง่ทำเลที่ตั้งที่อยู่อาศัยซึ่งสนองความต้องการดังกล่าวได้ดี เช่น อพาร์ทเมนต์อันตั้งอยู่ในเมืองใกล้ความสะดวกทุกอย่าง ซึ่งอาจถูกใจคนโสด หรือคู่แต่งงานที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวซึ่งยังไม่มีบุตร และในขณะเดียวกันอาจดึงดูดคู่สามีภรรยาที่ชราแล้วและไม่มีบุตรเป็นภาระอีกแล้ว เนื่องจากการดูแลรักษากันขนาดใหญ่และขาดความสะดวกเป็นปัญหาของคนเหล่านี้เป็นต้น

ข) ความหวังชื่อเสียงทางสังคมส่วนมากเกิดจากวิถีชีวิตในอาชีพที่ประกอบและชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ โดยทั่วไปในสังคมตะวันตกต้องการมีเคหสถานอยู่ตามชานเมือง เพราะเป็นละแวกของชุมชนชั้นกลางขึ้นไป บ้านก็มีราคาแพงและมักจะได้รับบริการดีสุดโชมชนจากผู้จัดสรรที่ดินว่าเป็นละแวกที่อยู่อาศัยของชุมชนที่มีฐานะดีเหมือนกัน

ค) ความหวังเกี่ยวกับครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเติบโตของเด็กๆ ตัวบ้านสนามหญ้าและอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งได้รับการตกแต่งอย่างดีและเป็นปัจจัยดึงดูดให้ครอบครัวของชนชั้นกลางขึ้นไปอาศัยอยู่ในย่านเดียวกัน

ง) ความหวังเกี่ยวกับชุมชน เรื่องนี้จัดเป็นวิถีชีวิตซึ่งประสบผลสำเร็จถ้ามีการพบปะติดต่อกับผู้มีฐานะทางสังคมเหมือนกันในสังคมตะวันตกจะเห็นได้ชัดจากกลุ่มชนที่มีชีวิตคล้ายกันจะอยู่ในละแวกเดียวกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มข้าราชการบำนาญ เป็นต้น

2.3 แรงด้านทางการย้ายที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย

ก) ลักษณะการถือครอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยาหรือกายภาพก็ตามที่ โดยทั่วไปผู้เป็นเจ้าของบ้านไม่ค่อยคิดที่จะย้ายบ่อยเหมือนผู้เช่าอยู่ ถ้าไม่ต้องคำนึงถึงอายุหรือรายได้ ผู้เช่าบ้านอยู่มีแนวโน้มที่จะย้ายที่อยู่มากกว่าผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านเอง

ข) ระยะเวลาอาศัย การอาศัยอยู่ในที่หนึ่งนานๆ จะช่วยลดความเป็นไปได้ในการย้ายให้น้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสัย ความเคยชินกับที่อยู่เก่า ไม่อยากจะไปปรับตัวกับที่อยู่ใหม่

ค) พลังทางสังคม ครั้งหนึ่งเคยเข้าใจกันว่า การอยู่ใกล้เพื่อนฝูงและญาติสนิทเป็นปัจจัยสำคัญ จึงทำให้เราต้องย้ายบ้านไปอยู่ใกล้บุคคลเหล่านั้น แต่ในปัจจุบัน ความเชื่อดังกล่าวอยู่ในขั้นสงสัยเสียแล้ว ทั้งนี้ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวไปไหนมาไหนลำบากอาจต้องอยู่ใกล้ญาติพี่น้องแต่ในคนกลุ่มอายุอื่นต้องพิจารณาในเรื่องคุณภาพของการติดต่อซึ่งกันและกันแทนที่จะมองเฉพาะระยะทาง ถ้าบุคคลผู้นั้นเห็นว่าเขามีบทบาทสำคัญทางสังคมที่ย้ายไปอยู่ใหม่ อาจทำให้เขาตัดสินใจย้ายมากขึ้นก็ได้

2. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

2.1.1 ความหมายของวัฒนธรรมและสังคม (Culture)

อมรา พงศาพิชญ์ (2538) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิถีการและระบบการทำงานเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมต้องมีการถ่ายทอด และเมื่อได้เรียนรู้แล้วมนุษย์จะรู้ว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จึงมีความใกล้ชิดมาก

เนื่องจากวัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังได้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นได้ คำว่า “สังคม” และ “วัฒนธรรม” มีลักษณะใกล้เคียงกัน สามารถใช้แทนกันได้ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นต้องมองที่โครงสร้างของสังคมและระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดในระดับของปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสถาบันสังคม

บรรพต วีระสัย(2532) ได้แบ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

- 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางประชากร
- 3) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อ การประสานกันทางวัฒนธรรม
- 4) โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม
- 5) ทักษะคิดและคุณค่า
- 6) การเล็งเห็นความจำเป็น
- 7) พื้นฐานทางวัฒนธรรม

2.1.2. การยอมรับวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์(2538) ได้กล่าวถึงการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นว่า นอกจากมนุษย์เราจะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งแล้ว มนุษย์เราอาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ ย่อมหมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับมาจะไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม และต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อย ๆ รับ

กันไป และในที่สุดก็จะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิมและส่วนใดรับมาจากสังคมอื่น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาใช้ ในระยะแรกอาจเรียกได้ว่าเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อนานๆ ไป ก็จะกลายเป็นการรับ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามา มีอิทธิพลในซีกโลกตะวันออก ที่เห็นได้ชัดคือวัฒนธรรมทางด้านเทคโนโลยี สำหรับประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากตะวันตกมานานจนแทบถือว่าเป็นของตนเอง เช่นในการตัดตัว การนุ่งกางเกง และกระโปรง เป็นต้น จนคนไทยไม่คิดหรือรู้สึกว่าเป็นวัฒนธรรมชาวตะวันตกที่รับเข้ามา

2.1.3 สังคมและวัฒนธรรมของไทย

รูท เบนเนดิกต์ (R. Benedict : 1943) ได้กล่าวถึงลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมไทยที่เห็นเด่นชัด 3 ประการ ได้แก่ คนไทยเป็นคนรักสนุก ใจเย็น และวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ถูกครอบงำโดยผู้ชาย ซึ่งลักษณะทั้งสามประการนี้มาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา และการเรียนรู้ทางสังคมของเด็ก แบบแผนการเลี้ยงเด็กในสังคมไทยสร้างให้เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นปัจเจกบุคคลค่อนข้างมาก คนไทยมักเลี้ยงลูกแบบปล่อยตามสบาย เด็กต้องช่วยตัวเองตั้งแต่วัยเล็ก ความเป็นปัจเจกบุคคลทำให้คนไทยมีความมั่นคงทางจิตใจ มีนิสัยร่าเริง สนุกสนานเฮฮา ไม่ชอบเผชิญหน้าและการใช้ความรุนแรง

ยศ สันตสมบัติ(2540) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของคนไทยว่า คนไทยมีความทะเยอทะยานพอสมควร แต่มักไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง คนไทยมีนิสัยอ่อนน้อม ขอบอกสังคม ชอบพบปะสังสรรค์และพูดคุยกับคนอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็จะรู้สึกเคอะเขินเมื่ออยู่ในหมู่คนแปลกหน้า คนไทยยอมรับสภาพและวิถีชีวิตของตนเองที่ถูกกำหนดโดยสังคมและ “พรหมลิขิต” แต่ในขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกไม่พอใจในชีวิตของตนเอง มีความกลัดกลุ้มและวิตกกังวลสูง ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะนิสัยช่างบ่น ชอบขุบขิบนินทาหรือแสดงความอิจฉาผู้อื่น คนไทยมีความรับผิดชอบค่อนข้างต่ำ รักสนุกและชอบความสบาย ไม่ค่อยเคารพในกฎเกณฑ์และระเบียบวินัย ไม่ชอบผูกพันตนกับพันธะสังคม คนไทยมีนิสัยโกรธง่ายและรู้สึกไม่พอใจเมื่อความปรารถนาของตนถูกขัดขวาง แต่จะไม่แสดงความรู้สึกนั้นออกมาภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะของการควบคุมตนเองและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้อื่น คนไทยคำนึงถึงหน้าตา ศักดิ์ศรีและภาพพจน์ของตนเองเป็นอย่างมาก คนไทยมีความสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาผู้อื่น ปรับตัวเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ความคิดเห็นและเห็นผลให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

2.1.4 สังคมและวัฒนธรรมประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องมาจากความหลากหลายของประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศอเมริกา จึงทำให้อเมริกาเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมไปโดยปริยาย คนกลุ่มต่างๆที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมเดิมของตนไว้ และเกาะกลุ่มกันอยู่ด้วยกันมีให้เห็นอยู่มาก ชาวอเมริกัน

เป็นคนที่ไวต่อการเรียนรู้และเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆเต็มใจที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เคยรู้จัก จึงต้องใช้ความเป็นอิสระและการมองสิ่งต่างๆในแง่ดีซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของชาวอเมริกัน โดยทั่วไปชาวอเมริกันจะเป็นคนที่ยอมรับคนที่มีความคิดแตกต่างกัน มีความเชื่ออย่างรุนแรงในด้านความเท่าเทียมกันของประชาชนทั้งปวงซึ่งนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนอเมริกันส่วนหนึ่งที่มีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศ

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รูปแบบการใช้จ่ายเงินของชาวอเมริกัน ได้เปลี่ยนแปลงไป จากความต้องการในการซื้อของใช้ภายในบ้านมาเป็นการใช้จ่ายด้านการศึกษา การอนามัย บริการ ท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ ชาวอเมริกันส่วนใหญ่เมื่อได้ลาพักผ่อนประจำปี มักเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ นอกจากนี้คนอเมริกันรุ่นใหม่จะมีความสนใจเรื่องรอบตัวมากกว่าแค่เรื่องการเรียน การศึกษาหรือการทำงาน

ลักษณะของคนอเมริกันที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป คือ

1. ความเป็นเอกเทศ (Individual) เป็นลักษณะเด่นที่สุดของชาวอเมริกัน ถึงแม้ว่าชาวอเมริกันจะมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในครอบครัว และมีความจงรักภักดีต่อพรรคพวกของตน แต่ความเป็นเอกเทศและสิทธิของความเป็นปัจเจกชนจะถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกิดต่อเนื่องมาจากลักษณะการใช้ชีวิตของคนอเมริกัน คือการเป็นตัวของตัวเอง และการพึ่งพาตนเอง นั่นคือ คนอเมริกันจะได้รับการฝึกฝนและสอนให้รู้จักพึ่งพาตนเองตั้งแต่ยังเด็ก นักเรียนอเมริกันจะเลือกหลักสูตรการเรียนเอง ลงทะเบียนเอง ทำงานทำเอง และเลือกดำเนินชีวิตคู่ด้วยตนเอง โดยไม่ได้ยึดติดกับความปรารถนาของบิดามารดา

ความซื่อสัตย์และความเปิดเผยตรงไปตรงมา เป็นรูปแบบของลักษณะการใช้ชีวิตของชาวอเมริกันส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความเป็นตัวของตัวเอง สิ่งนี้ถือว่ามีค่าสำคัญกับชาวอเมริกันมากกว่ารักษาหน้าตา จนบางครั้ง อาจดูเป็นการไม่สุภาพ อย่างไรก็ตาม คนอเมริกันมักพูดในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือพยายามอธิบายเหตุผลที่คิดว่าคนอื่นอาจจะเข้าใจผิด ด้วยตนเองมากกว่าการขอให้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยให้

2. ความแข่งขัน ชาวอเมริกันให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการประสบความสำเร็จ ซึ่งสิ่งนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้คนอเมริกันต้องแข่งขันกันตลอดเวลา ซึ่งสามารถพบสภาพการแข่งขันทั้งในรูปแบบที่มีมิตรภาพและไม่มีมิตรภาพได้ทุกแห่ง คนอเมริกันมีแนวความคิดเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จซึ่งอาจถูกครอบงำด้วยบางสิ่ง อาทิเช่น การวัดความสำเร็จของหนังสือหรือภาพยนตร์ อาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพมากนัก แต่ขึ้นอยู่กับจำนวนหนังสือที่ขายได้หรือขายได้กำไรเท่าไร ถึงแม้ว่าคนอเมริกันจะแข่งขันกันอยู่เสมอๆ พวกเขา ก็มักมีแนวความคิดที่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่ม และให้ความร่วมมือในการทำงานซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดหมาย

3. บุคคลิกภาพ โดยทั่วไปความสัมพันธ์ของคนอเมริกันส่วนใหญ่ จะเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ในระยะสั้น และง่าย ๆ ไม่เป็นทางการเหมือนกับความสัมพันธ์ของชนชาติอื่นๆ คนอเมริกันคนหนึ่งอาจมีเพื่อนสนิทเพียงคนเดียวตลอดช่วงชีวิต วิธีชีวิตในรูปแบบนี้ อาจมีผลมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอของคนอเมริกัน และจากความจริงที่ว่าคนอเมริกันไม่ชอบมี

ชีวิตขึ้นอยู่กับคนอื่น พวกเขา มักมีความสัมพันธ์ในรูปแบบที่เกิดขึ้นจากสังคมเฉพาะที่ใช้ชีวิตอยู่ อาทิเช่น การมีเพื่อนที่ทำงาน เพื่อนในทีมกีฬา หรือเพื่อนของคนในครอบครัว ฯลฯ

ประเทศอเมริกามีค่านิยมที่แตกต่างจากสังคมไทย คือจะให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายขององค์กรการงาน หรือหลักการมากที่สุด ที่เรียกว่า Achieving Society ในเรื่องของ การพูดจา คนอเมริกันจะมีค่านิยมที่เรียกว่า Assertiveness ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการพูดในสิ่งที่ตนเองคิดออกมา โดยไม่ต้องรอให้ผู้อื่นถาม ค่านิยมหลักอีกอย่างหนึ่งคือ Accountability หรือ เครื่องชี้ว่า ยอมรับและนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ ในสังคมอเมริกันการรับปากเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะถือว่าเป็นความรับผิดชอบโดยตรง ไม่ว่าจะผลลัพธ์ของการกระทำนั้นๆ จะออกมาดีหรือไม่ ค่านิยมหลักอื่นๆของสังคมอเมริกัน ได้แก่ การมีความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง การคำนึงถึงผลงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การเปิดเผยและการมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ค่านิยมเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนอเมริกัน ทุกคนมีสิทธิที่จะคิด พูดและโต้ตอบอย่างเท่าเทียมกัน

2.1.5 สังคมและวัฒนธรรมประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอีกประเทศหนึ่ง เนื่องจากการรวมกันของสหราชอาณาจักร(United Kingdom) ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่เกาะ 2 ส่วน คือเกาะใหญ่(Great Britain) และเกาะไอร์แลนด์เหนือ(Northern Ireland) พื้นที่เกาะใหญ่แบ่งออกเป็น 3 อาณาเขตคือ อังกฤษ เวลส์และสกอตแลนด์ ด้วยความแตกต่างของพื้นที่ จึงเป็นเหตุทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยส่วนมากเมื่อพูดถึงคนอังกฤษ ก็จะนึกถึงความเป็นคนไร้อารมณ์อย่างมีศิลปะ สุภาพอ่อนโยน เคารพตัวบทกฎหมาย มีความระแวดระวังคนต่างถิ่น อ่อนไหวในเรื่องส่วนตัว เลี่ยงให้ความสำคัญกับเรื่องชนชั้นวรรณะ และชอบกีฬาเป็นอย่างมาก

คนอังกฤษ ถือได้เป็นผู้ที่มีความขัดแย้งในตัวเองค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จาก คนอังกฤษมีความเชื่อมั่นในการแต่งงานมากกว่าคนยุโรปอื่นๆ แต่อัตราการหย่าร้างของคนอังกฤษก็สูงเป็นอันดับสองรองจากประเทศเดนมาร์ก หรือการที่คนอังกฤษชื่นชมชีวิตครอบครัว แต่ครอบครัวอังกฤษจำนวนมากกลับนิยมส่งลูกไปอยู่โรงเรียนประจำทันทีที่ทำได้ คนอังกฤษเป็นผู้ที่รักสัตว์มีความอ่อนไหว แต่ในขณะเดียวกันก็นิยมกีฬาล่าสัตว์เป็นอย่างมาก คนอังกฤษภูมิใจกับความสามัคคีของคนในชาติเมื่อเกิดสงคราม แต่ก็ยึดถือระบบวรรณะในยามบ้านเมืองสงบสุข

นอกจากนี้คนอังกฤษยังมีความเหมือนกับอีกหลายๆ ประเทศในยุโรป คือเน้นความสำคัญของตัวบุคคล(individualism) มีเสรีภาพทางด้านความคิด การพูด และการแสดงออก เป็นพวกวัตถุนิยม ยึดถือเงินเป็นหลักเพราะสามารถซื้อสิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง ชอบเอาชนะธรรมชาติ โดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นิยมการใช้กำลัง

2.1.6 สังคมและวัฒนธรรมประเทศญี่ปุ่น

คนญี่ปุ่นไม่สนใจกับคำอธิบายหรือข้อโต้แย้งในจักรวาลว่าอะไรคือ เหตุผล อันไหน น่าเชื่อถือ แต่คนญี่ปุ่นสนใจสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขาโดยตรงมากกว่า ความสับสน วุ่นวาย หรือข้อโต้แย้งต่างๆ ที่ทำให้นักปรัชญาตะวันตกว่าวุ่นใจ เพราะหาคำอธิบายไม่ได้ แต่สำหรับคนญี่ปุ่นแล้วเขายอมรับได้และไม่เห็นว่าทำไมจะต้องไปอธิบายสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสามัญของโลก คนญี่ปุ่นเชื่อว่าชะตาชีวิตมนุษย์ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยพระเจ้าหรือผู้ใด มนุษย์จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับกระตุนของปัจจัยแวดล้อมภายนอก คนญี่ปุ่นเชื่อมั่นในพลัง ความดี และความงามของมนุษย์ สำหรับมนุษย์แล้วไม่มีอะไรที่จะต้องลอยในความเป็นมนุษย์ แต่ควรภูมิใจที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แม้ว่าโลกนี้มีสิ่งชั่วร้าย แต่ก็ได้หมายความว่า มนุษย์ต้องชั่วร้ายเสมอไป

ปรัชญาของคนญี่ปุ่นมีทัศนะที่ยึดหยุ่นต่อ “ความดี” และ “ความชั่ว” เพราะเชื่อว่าชีวิตมนุษย์นั้นมีสองด้านเสมอ ซึ่งทั้งความดีและความชั่วมีความหมายต่อการเจริญเติบโต ทั้งสองจะร่วมมือกันเพื่อจะก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นโดยทั้งคู่จะต่อสู้และผลักดันซึ่งกันและกันให้ไปสู่สภาวะที่สอดคล้องกลมกลืน เพื่อบรรลุถึงการพัฒนาและสร้างสรรค์ คนญี่ปุ่นเชื่อธรรมชาติจะอำนวยประโยชน์ให้กับคนที่ช่วยตนเองเท่านั้น แม้จะต้องฟันฝ่าอุปสรรคในบางครั้ง มนุษย์ก็สามารถที่จะฟันตัวขึ้นมาเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นได้ในที่สุด แม้ภัยธรรมชาติเช่น ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว อาจทำลายทรัพย์สิน สิ่งของต่างๆ แต่คนญี่ปุ่นยังเชื่อว่ามนุษย์สามารถสร้างสิ่งที่ถูกทำลายนั้นขึ้นได้ใหม่เช่นกัน พร้อมยังนำประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับแนวทางชีวิตเพื่อเตรียมรับภัยหรือสถานการณ์ที่เลวร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้อีก การเชื่อในศักยภาพของมนุษย์นี้เองทำให้ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าและสร้างประเทศขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้ดีกว่าเก่า

นอกจากนี้คนญี่ปุ่นไม่เคยแยกมนุษย์กับธรรมชาติออกจากกันอย่างเช่นคนตะวันตก ที่พยายามเอาชนะและควบคุมธรรมชาติให้ได้ คนญี่ปุ่นถือว่าธรรมชาติเป็นเสมือนมารดาที่ใจดี ดังนั้นจึงต้องเคารพต่อธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ คนญี่ปุ่นจึงเน้นความเรียบง่ายและดำเนินวิถีชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างที่อยู่อาศัย การเกษตร หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่ถือว่าดูไปไม่ผลเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นชีวิตใหม่

มโนทัศน์ของคนญี่ปุ่น

1. การมองโลกในแง่ดี (Optimism) จากการที่ปรัชญาของคนญี่ปุ่นให้ความสำคัญแก่ศักยภาพของมนุษย์ที่จะสร้างสรรค์ทำให้คนญี่ปุ่นมีทัศนะที่ดีในการมองความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะรับวัฒนธรรมใหม่ๆ การยอมรับธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีทั้งแง่ดีและไม่ดีนั้น ทำให้คนญี่ปุ่นพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพสังคม ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเป็นผลเสียต่อส่วนรวม ปรัชญาของคนญี่ปุ่นสอนให้เข้มแข็ง กล้าเผชิญกับความจริงของชีวิต รู้จักที่จะต่อสู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การมองโลกในแง่ดียังทำให้คนญี่ปุ่นมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่อยู่เสมอ

2. วินัยแห่งตน (Self-discipline) ปรัชญาของคนญี่ปุ่นให้ความสำคัญแก่การปรับจิตให้อยู่ในภาวะสมคูล คนญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญแก่วินัยแห่งตนอย่างมาก ความต้องการทางกายนั้นเป็นอุปสรรคต่อการมีวินัยแห่งตน จึงต้องฝึกฝนให้อยู่ภายใต้เจตจำนงด้วยการให้กายเผชิญภาวะการณที่ยากลำบาก คนญี่ปุ่นไม่มีความรู้สึกว่าการฝึกวินัยแห่งตนนั้นเป็นเรื่องน่าเบื่อ เหนื่อยยากหรือถูกบีบบังคับให้ทำ แต่คนญี่ปุ่นเห็นว่าเป็นเรื่องปกติวิสัยที่ประพฤติปฏิบัติและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในสังคม เพราะเมื่อสำเร็จแล้วชีวิตก็จะพบความสุข เด็กญี่ปุ่นถูกสอนให้อดทนและมัธยัสถ์ ซึ่งเหตุนี้ทำให้คนญี่ปุ่นทำงานหนักและมองการพักผ่อนหย่อนใจว่าเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง หรือเป็นเรื่องของความเกียจคร้าน คนญี่ปุ่นจะพักเพื่อให้มีแรงไปทำงานต่อ ไม่ใช่พักเพื่อหาความสำราญ จึงทำให้คนญี่ปุ่นทำงานหนักกว่าคนชาติอื่นๆ ทั้งหมด และด้วยคุณสมบัตินี้เองทำให้ประเทศญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลานั้น

3. การไม่ยึดมั่นถือมั่น (Non-absolute) ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ปรัชญาของคนญี่ปุ่นไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องของความจริงอันติมะ (Absolute Ture) เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งมีสองด้านเสมอไม่ว่าดีหรือชั่ว คนญี่ปุ่นพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยทัศนะที่ไม่ยึดมั่นในหลักการชนิดหัวชนฝา แต่คนญี่ปุ่นตัดสินพฤติกรรมทั้งหลายด้วยความรู้สึกและเหตุการณ์รอบด้าน ในสังคมตะวันตกจะยึดถือหลักการเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในสังคมญี่ปุ่น หลักการเป็นสิ่งที่กำหนดไว้คร่าวๆ สิ่งที่สำคัญกว่าคือเจตนาหรือการปฏิบัติ คนญี่ปุ่นมักจะไม่ได้ใส่ใจกับความผิดเล็กน้อย และไม่พยายามเอากฎหมายหรือหลักการมาบีบบังคับ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการโน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตามกันมากกว่า ดังนั้น ถึงแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะมีประชากรมากและสังคมมีความวุ่นวายมากขึ้น แต่ผู้ประกอบการอาชีพทนายความมีน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในขนาดและความเจริญใกล้เคียงกัน

4. มนุษย์สัมพันธ์ (Human Relations) คนญี่ปุ่นมองครอบครัวว่าเป็นสถาบันที่เป็นนิรันดร คำว่า “ครอบครัว” นี้มิได้หมายถึงเฉพาะ พ่อ แม่ พี่ น้อง ของตนเท่านั้น คนญี่ปุ่นมองสังคมว่าเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ที่มารวมตัวกันอย่างง่าย ๆ ไม่มีโครงสร้างที่เป็นทางการแต่อย่างใด แต่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว การที่มองสังคมเป็นครอบครัวนี้เองทำให้ไม่จำเป็นจะต้องใช้หลักการมากำกับสมาชิก เพราะไม่มีสังคมไหนที่สมาชิกต้องปฏิบัติต่อกันตามหลักเหตุผลเสมอไปอารมณ์และความรู้สึกต่างหากที่เป็นตัวผลักดันพฤติกรรมส่วนใหญ่ในครอบครัว รูปแบบความสัมพันธ์ของคนญี่ปุ่นจึงเป็นแบบชาวบ้าน ยิ่งใกล้ชิดกันมากความร่วมมือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ยิ่งมาก ส่วนผู้ที่ห่างไกลออกไป ความสัมพันธ์ก็จะเป็นลักษณะที่เป็นทางการมากขึ้น คนญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญต่อ “กลุ่ม” มากกว่า “บุคคล” สังเกตได้จากการแนะนำตัว เขาจะใช้นามสกุลหรือสถานที่ทำงานขึ้นต้น ไม่แนะนำด้วยชื่อของตนเอง สังคมญี่ปุ่นไม่ยอมรับคนที่ใช้ความฉลาดในทางที่ผิด โดยปกติคนญี่ปุ่นทุกคนจะต้องมีนายหรือลูกพี่ ที่ตนมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษ คอยรับใช้ใกล้ชิดและได้รับความเมตตาช่วยเหลือ ลักษณะของการพึ่งพากันเช่นนี้เป็นลักษณะเด่นของพฤติกรรมคนญี่ปุ่น

5. เอกลักษณ์ของชาติ (Nation Identity) ในสังคมญี่ปุ่น เอกลักษณ์ของชาติมิได้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์และวัฒนธรรม แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นสมาชิกของ “ครอบครัว” ซึ่งสมาชิกจะนำอะไรเข้ามาในครอบครัวได้ทั้งนั้น แต่การจะยอมรับคนอื่นเข้าเป็นสมาชิกของครอบครัวนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะกระทบกระเทือนต่อเอกลักษณ์ของครอบครัวและแบบแผนประเพณี คนญี่ปุ่นไม่ได้ยึดถือสายเลือดเป็นหลักแต่ยึด “ความรู้สึก” เป็นหลัก ถ้ารู้สึกยอมรับได้ ก็จะยอมรับได้โดยไม่มีกฎเกณฑ์อะไรมากกว่านี้ คนญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ถ้าใครเรียกร้องสิทธิส่วนบุคคลเหนือส่วนรวมแล้ว ถือว่าเป็นเรื่องที่เห็นแก่ตัวและแย่มาก ซึ่งตรงข้ามกับปรัชญาตะวันตกที่ส่วนใหญ่จะเน้นสิทธิของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับส่วนรมนั้น คนญี่ปุ่นรับอุดมการณ์และวัฒนธรรมจากตะวันตกอย่างเต็มที่ เพราะมันไม่มีผลต่อเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งขึ้นอยู่กับส่วนตัว ดังนั้น เมื่อคนญี่ปุ่นแต่งตัวออกนอกบ้าน ซึ่งแต่งตัวแบบตะวันตก เมื่ออยู่บ้านหรือทำกิจกรรมส่วนตัว เขาจะแต่งตัวแบบญี่ปุ่น หรืออาคาร สถานที่ราชการหรือที่ทำงานจะสร้างแบบตะวันตก แต่อาคารอยู่อาศัยยังคงเป็นลักษณะบ้านญี่ปุ่นเช่นเดิม

ยูฟา คลังสุวรรณ (2539) ยังได้กล่าวถึงคนญี่ปุ่นด้านแนวคิดว่า ถึงแม้คนญี่ปุ่นจะเป็นชาวเอเชีย แต่ก็แตกต่างจากชาวเอเชียอื่นมาก ในด้านวัฒนธรรม ญี่ปุ่นได้รับวัฒนธรรมและลัทธิขงจื้อของจีนมา แต่ในเรื่องความต่อเนื่องของครอบครัวกลับแตกต่างจากจีน คนจีนเห็นว่าการสืบตระกูลต้องเป็นลูกชายคนโตเท่านั้นที่เหมาะสมจะได้รับตำแหน่งนี้ สำหรับคนญี่ปุ่นแล้วกลับมองว่าผู้ที่เหมาะสมเท่านั้นจึงจะได้สืบตระกูล ดังนั้นลูกชายคนโตประพฤติตัวไม่ดี ตำแหน่งที่ตั้งให้แล้วอาจถอนคืนได้และตั้งผู้ที่เหมาะสมคนต่อไปแทนได้

ในครอบครัวคนญี่ปุ่นมีความคิดว่า ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องอยู่บ้านทำงานบ้าน ดังนั้นเมื่อมองสถานภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นในด้านตำแหน่งงาน จะเห็นว่ามีส่วนภาพที่ต่ำมาก แต่ถ้ามองสถานภาพในครอบครัว กลับพบว่าผู้หญิงญี่ปุ่นมีอำนาจมาก

2.1.7 วัฒนธรรมโลกไร้พรมแดน (Globalization)

มานพ พงศทัต(2539) ได้กล่าวถึงโลกไร้พรมแดน ว่าแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) ไร้พรมแดนด้านการสื่อสารโดยขณะนี้ความก้าวไกลทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคมทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า No Time Difference และ No Information Difference หมายถึง ทุกคนในโลกสามารถรับรู้ข่าวสารได้ในเวลาพร้อมๆ กันและมากเท่าๆ กัน ไม่ว่าจะขานนั้นจะเกิดที่ใดในโลก

2) ไร้พรมแดนด้านการค้า เนื่องจากมีการทำข้อตกลงที่เป็นสากลร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญา GATT หรือ WTO ที่ประเทศมหาอำนาจกำลังบีบบังคับให้เกิดการค้าเสรีทุกหนทุกแห่ง ทลายกำแพงทางภาษีลง

3) ไร้พรมแดนด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องด้วยข่าวสารไปได้ทั่วโลก ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบกัน ประเทศที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมก็จะถ่ายทอดความเจริญเหล่านั้นสู่ประเทศที่พัฒนาน้อยกว่า เช่นในเรื่องของการแต่งตัว การกินอยู่ เป็นต้น

คนรุ่นใหม่ในเมืองใหญ่ทั่วโลกจะมีลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคคล้ายๆ กัน ถูกขนานนามว่าเป็น Big Spender, Future Spending คือใช้จ่ายมือเติบและซื้อของต่างๆ ในอนาคต ซึ่งหมายถึงการซื้อของระบบเงินผ่อน ทั้งระยะสั้นอย่าง บัตรเครดิต และระยะยาว เช่นซื้อบ้าน รถยนต์ ส่วนสินค้ายอคนิยมต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ในด้านพฤติกรรมการใช้จ่ายใช้สอย ต้องการช้อปปิ้งที่เรียกว่า “Huge one-stop shopping” คือประเภทไปทีเดียวจับจ่ายได้ทุกอย่างที่ต้องการ หรือที่กำลังจะเป็น “Week-end live & stay shopping” คือประเภทที่เป็นทั้งที่เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจสำหรับวันหยุดสุดสัปดาห์ได้และเป็นที่ช้อปปิ้งซื้อของได้ด้วย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม

2.2.1 การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม

นักสังคมวิทยาได้พบว่า สังคมทุกสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนมีลักษณะการแบ่งเป็นช่วงชั้นทั้งสิ้น ซึ่งหมายความว่า จะเกิดการเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในเรื่อง ฐานะ การศึกษา ภูมิปัญญา อาชีพ เกียรติ อำนาจ และอื่นๆ อีกมากมาย กลุ่มของความแตกต่างของกลุ่มคนในแต่ละสังคมเหล่านี้เรียกว่า “ช่วงชั้นทางสังคม”(Social Stratification)

ธงชัย สันติวงษ์ (2527) ได้แบ่งชนชั้นต่างทางสังคมออกเป็น 6 ชั้นดังนี้

1) ชั้นของสังคมชั้นสูงส่วนบน (Upper-upper-class) เป็นกลุ่มของผู้ดีชั้นสูงที่อยู่ในวงศ์ตระกูลที่มีชื่อเสียง และร่ำรวย ปกติมักจะมีบ้านหลายหลัง มีบ้านพักตากอากาศ และพักผ่อนในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ วิธีการพักผ่อนของคนชั้นนี้จะเป็นสิ่งที่คนชนชั้นรองไม่สามารถทำได้ เช่น แล่นเรือใบ ส่งบุตรหลานไปศึกษาในสถานที่ดีเลิศที่คนธรรมดาแม้มีเงินก็ไม่สามารถเข้าเรียนได้

2) ชั้นของสังคมชั้นสูงส่วนล่าง (Lower-Upper Class) เป็นกลุ่มของคนที่มีรายได้มาก เงินเดือนสูงส่วนมากจะเป็นประธานของบริษัทใหญ่ หารายได้โดยใช้ความสามารถมากกว่าได้รับจากมรดก คนกลุ่มนี้จะเป็นคนสังคมเก่ง ชอบงานการกุศล เป็นผู้นำตลอดกาลของสมาคมหรือสถาบันที่มีเกียรติ ซึ่งจะคล้ายกับพวกแรก แต่คนกลุ่มนี้ยังคงแสวงหาความเด่นและฐานะต่างๆ นิยมส่งบุตรหลานให้เรียนในสถานศึกษาที่ดีๆ และแพงๆ การบริโภคของกลุ่มนี้มักเป็นไปอย่างฟุ่มเฟือย ชอบของใหม่ๆ แปลกๆ ที่มีราคาแพง เพื่อแสดงความมั่งคั่ง ในขณะที่เดียวกันลูกหลานก็มักจะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเช่นกัน

3) ชั้นของสังคมชั้นกลางส่วนบน (Upper-Middle Class) คนกลุ่มนี้มักจะได้รับรายได้จากอาชีพ รายได้ส่วนมากจะเป็นหลักหมื่น เช่น นักธุรกิจ นักบริหาร กลุ่มนี้มักเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง เป็นพวกที่มีปริญญา และถือว่าการศึกษาคือสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการประกอบอาชีพ การใช้สอยจะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของเงินเดือน การซื้อของจะเป็นไปโดยมีเหตุผลและรอบคอบ เป็นพวกนิยมแฟชั่น มีบ้านขนาดย่อมๆ แต่งกายดี เรียบร้อย

4) ชั้นของสังคมชั้นกลางส่วนล่าง (Lower-Middle Class) ปกติกลุ่มนี้มักจะมีอาชีพชั้นกลางที่ใช้แรงงานน้อย กลุ่มนี้มักจะพยายามมีบ้านเป็นของตนเอง ถึงแม้ว่าจะเป็นขนาดเล็กก็จะพยายามตกแต่งให้ดี นิยมซื้อสินค้าที่ทำสำเร็จรูปมากกว่าที่จะสั่งทำเป็นพิเศษ

5) ชั้นของสังคมชั้นต่ำส่วนบน (Upper-Lower Class) ในชั้นนี้จะมีขนาดใหญ่ที่สุด เป็นพวกทำมาหากินวันต่อวัน สถานที่พักมักอยู่ในที่ที่ค่อนข้างแออัด อาจอยู่บ้านเช่า แฟลต หรือบ้านของตนเองที่มีขนาดเล็กมาก คนกลุ่มนี้จะเป็นพวกที่ใช้แรงงาน พวกช่างฝีมือ หรือทำงานรับจ้าง มีความต้องการด้านความมั่นคงเป็นอย่างมาก

6) ชั้นของสังคมชั้นต่ำส่วนล่าง (Lower-Lower Class) กลุ่มนี้มักเป็นกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคม ส่วนมากจะอาศัยอยู่ในย่านที่เรียกว่า “สลัม” และตลอดเวลาจะพยายามขยับฐานะตัวเองขึ้นมาอยู่ในชั้นที่สูงกว่า แต่ก็มักไม่ได้ผล เนื่องจากขาดในเรื่องของการศึกษา และขาดความชำนาญในฝีมือและวิชาชีพ การบริโภคมักจะไม่มีการวางแผนในการซื้อ ชอบซื้อของแบบผอม และซื้อที่ละมากๆ โดยไม่พิจารณาถึงคุณภาพเท่าไร

2.2.2 การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility)

บุคคลอาจมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งชั้นของตนได้ นั่นหมายถึง การมีจรรยาภาพทางสังคม การจรรยาภาพทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งฐานะของบุคคลจากชั้นหนึ่งไปสู่ชั้นอื่นของสังคม โดยมีโครงสร้างของการเลื่อนชั้นเป็น 2 แบบ ได้แก่

1). การเลื่อนชั้นทางสังคมแนวนอน (Horizontal Mobility) หมายถึงการที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งโดยไม่มีการเปลี่ยนในสถานภาพหรือชนชั้นที่เคยเป็นอยู่เดิม เช่นช่างไฟฟ้าเปลี่ยนอาชีพไปเป็นช่างปูน หรือจากหัวหน้ากองของกรมหนึ่งไปเป็นหัวหน้ากองอีกกรมหนึ่ง เป็นต้น

2). การเลื่อนชั้นทางแนวตั้ง (Vertical Mobility) การเลื่อนชั้นทางสังคมในลักษณะนี้ ขึ้นอยู่กับภาวะทางสังคม ความผันผวนทางเศรษฐกิจและการเมือง ที่จะส่งผลไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสภาวะขณะนั้น นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลที่จะทำให้สังคมยอมรับ มากน้อยเพียงใด เช่น บุคคลที่เคยเป็นนายกรัฐมนตรีนานอาจเปลี่ยนมาเป็นบุคคลธรรมดา หรือในทางกลับกัน บุคคลธรรมดาที่มีความสามารถ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปก็อาจกลายเป็นนายกรัฐมนตรีกี่ก็ได้ เช่นกัน

นันทา วิศิษฎ์โสภณ (2522) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลื่อนชั้นทางสังคมของนักเรียนไทยที่ได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษา ณ ต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ผลสรุปว่า นักเรียนไทยที่ได้รับทุนไปเรียนวิชาการชั้นสูงในต่างประเทศและกลับมารับราชการล้วนแต่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ระดับการศึกษาของนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงที่สูงกว่าระดับการศึกษาของบิดา และเป็นการศึกษาในวิชาการที่ประเทศชาติต้องการให้มารับราชการพัฒนาบ้านเมือง นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงพื้นเพเดิมของคนกลุ่มนี้ พบว่าไม่ว่าจะมาจากตระกูลสูงหรือตระกูลต่ำ ต่างก็มีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นทั้งนั้น ทั้งนี้ด้วยความสำเร็จในด้านการศึกษาและการทำงาน เมื่อรับราชการได้รับตำแหน่งทางสังคมที่น่ายกย่องและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล